

Олена Семенов

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-8697-8602

Олена Козлова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-1626-5188

DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/245-258

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

У статті здійснено огляд досліджень окремих аспектів міждисциплінарного поняття професійної мобільності, професійної мобільності педагога як важливої особистісно-професійної якості в розв'язанні завдань інноваційного типу професійної діяльності.

Доводиться, що соціальний запит, інноваційні процеси в педагогічній освіті, вимоги освітньої практики зумовлюють посилену увагу до фахово-методичної підготовки майбутніх педагогів на другому (магістерському) рівні. Окреслено досвід навчання майбутніх магістрів педагогічної освіти, зокрема за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка. Формування професійно мобільних педагогів представлено як спеціально організований, компетентісно орієнтований освітній процес, що відбувається з урахуванням професійних та особистісних чинників, взаємопов'язаних дій викладачів, студентів, а його результатом є позитивна динаміка у формуванні нового якісного стану, що забезпечує ефективне вирішення професійних завдань.

Ключові слова: професійна мобільність, педагог, майбутній магістр педагогічної освіти, формування професійної мобільності, освітньо-професійна програма Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова), освітній процес.

Постановка проблеми. Важливою умовою сталого розвитку і людського капіталу названо освіту в документі ЮНЕСКО «Навчатися аби жити» (*A Memorandum on Lifelong Learning*). Закон України «Про освіту» (2017) (Закон України «Про освіту», 2017) проголошує освіту основою інтелектуального, духовного, фізичного й культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту. Особливу місію в інтелектуальному, духовному, фізичному і культурному розвитку особистості виконує педагогічна освіта: формування людини з «інноваційним типом педагогічної культури» (Г. Сотська) й готовністю до інноваційної діяльності.

В умовах реформування загальної середньої та вищої освіти й утвердження особистісно орієнтованої моделі освіти актуалізується потреба у професійно мобільних педагогах. У словнику іншомовних слів

поняття «мобільність» (від лат. mobilis) окреслено як «рухомість», здатність до швидкого пересування, дії (*Сучасний словник іншомовних слів*, 2007). Отже, такі фахівці мають бути самобутніми особистостями, які здатні до «інноваційного типу професійної діяльності», швидко й успішно адаптовуються до складних умов професійної дійсності, проявляють готовність відповідально приймати рішення, тобто є професійно мобільними. Водночас, слушно зауважує Р. Пріма (Пріма, 2016), що формування професійної мобільності – це загалом проблема розвитку і змін людських цінностей, їх сфери дій, конфліктів між новими й традиційними цінностями та шляхами їх подолання.

Соціальний запит на професійно мобільних педагогів, інноваційні процеси в педагогічній освіті, вимоги освітньої практики – усе це зумовлює посилену увагу до фахово-методичної підготовки майбутніх педагогів, актуалізує важливість удосконалення змісту, форм і методів підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема, на другому (магістерському) рівні. Магістерський рівень вищої освіти передбачає відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій засвоєння здобувачами глибоких теоретико-практичних знань, умінь, навичок за спеціальністю, оволодіння новітніми методами, доцільне й умотивоване використання набутого досвіду в різних сферах професійної, у т.ч. викладацької, науково-дослідної, управлінської інноваційної діяльності. У межах дослідження розглядаємо навчання майбутніх магістрів педагогічної освіти, зокрема за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова).

Стислі терміни навчання (півтора роки), 90 кредитів, необхідність як обов'язкової, так і варіативної складової, дотримання індивідуальної освітньої траєкторії, право вступу на педагогічні спеціальності осіб із базовою непедagogічною освітою за правилами перехресного вступу, інші особливості навчання майбутніх магістрів педагогічної освіти стимулюють науково-педагогічних працівників, які забезпечують освітньо-професійні програми, потужно працювати над формуванням професійної мобільності майбутніх фахівців на засадах педагогіки партнерства, особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів і під час фахово-методичної, науково-дослідної, практичної підготовки забезпечувати формування таких рис професійної мобільності, як відкритість, креативність, гнучкість, уміння працювати в невизначених умовах.

Аналіз актуальних досліджень. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014) (*Закон України «Про вищу освіту»*, 2014), поняття «магістр» визначено як освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується ЗВО в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій (далі – НРК) і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Поняття мобільності, професійної мобільності, як показує аналіз наукових джерел, є міждисциплінарним і використовується в останні десятиріччя дослідниками з філософії, економіки, соціології, психології, педагогіки. Проблеми установок, мотивів, цінностей особистості в контексті професійної мобільності досліджують В. Вершловський, Н. Ничкало, Л. Лук'янова, І. Герасимова, Р. Пріма, Л. Суценцева та ін. В. Вершловський (Вершловский, 1998, с. 26), зокрема, описує компетентнісну мобільність, що акумулює самобутність педагога, унікальність досвіду, постійне вдосконалення педагогічної діяльності, а також зміни суспільної свідомості й відносин, зміни змісту і методів викладання, якими має оволодіти фахівець. У центрі дослідницької уваги Р. Пріми (Пріма, 2009) перебуває професійна мобільність майбутнього вчителя початкової освіти, що зумовлює розгляд специфіки індивідуальних особливостей особистості, її мотиваційно-інтелектуально-вольового компонента, гнучкої орієнтації й реагування на професійні ситуації, «маневрування» в динамічних професійних умовах відповідно до компетенції та власної життєвої позиції.

Професійно мобільний фахівець – це компетентний фахівець. У проєкті Tuning Europe (*Turning Education Structures in Europe*) визначено загальні, інтегральні, фахові компетентності, важливі для професійної мобільності: здатність до розв'язання проблем, до навчання; здатність працювати як самостійно, так і в команді; здатність застосовувати знання на практиці; здатність пристосовуватися до нових ситуацій, досягати успіху, породжувати нові ідеї (креативність), спілкуватися з експертами з інших галузей; здатність до критики та самокритики; навички управління інформацією; елементарні комп'ютерні навички; міжособистісні навички та вміння; усне і письмове спілкування рідною мовою; здатність до взаємодії (робота в міждисциплінарній команді) та прийняття рішень.

Мета статті. У межах статті окреслимо деякі дослідницькі напрацювання щодо формування професійної мобільності майбутніх магістрів педагогічної освіти, розглянемо досвід навчання майбутніх магістрів педагогічної освіти, зокрема за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка в контексті формування професійної мобільності.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення наукових джерел – з метою уточнення сутності ключових понять, виявлення стану розробленості означеної проблеми в теорії і практиці закладу вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз та узагальнення наукових джерел щодо професійної мобільності дозволив виокремити деякі позиції стосовно професійної мобільності. Л. Сущенцева (Сушенцева, 2011) характеризує професійну мобільність в контексті міждисциплінарного підходу й окреслює її як якість особистості, що є необхідною для успішної професійної діяльності фахівця, проявляється в діяльності та забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті та професії через сформованість ключових компетенцій і ключових кваліфікацій та прагненні особистості змінити не тільки себе, а й своє професійне поле та життєве середовище.

Професійна мобільність, зазначає Р. Пріма (Пріма, 2016), характеризує внутрішній (мотиваційно-інтелектуально-вольовий) потенціал особистості, що покладено в основу гнучкої орієнтації й діяльнісного реагування в динамічних умовах (як соціальних, так і, власне, професійних) відповідно до власних життєвих позицій; забезпечує готовність особистості до змін життя з його багатоаспектними чинниками вибору та реалізацію цієї готовності, детермінує професійну активність, суб'єктність, творче ставлення до професійної діяльності, до особистісного розвитку, що загалом сприяє ефективному розв'язанню фахових проблем.

На основі аналізу досліджень професійної мобільності майбутнього педагога в контексті розвитку особистості як інтегральної якості таких дослідників, як А. Віневська, М. Гордієнко, О. Кіпіна, О. Лапіна, Ю. Музиченко, Л. Прядко та ін., професійну мобільність майбутнього вчителя розглядаємо як інтегративну якість, що передбачає здатність гнучко адаптуватися до зміни форм, змісту й умов професійно-педагогічної діяльності, готовність до системної самоосвіти, яка може вироблятися в ході безперервної професійно-педагогічної підготовки, являє собою спеціально організований процес на основі системного, синергетичного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів (Козлова та ін., 2015).

На основі наукових досліджень нами узагальнено окремі аспекти досвіду закладів вищої освіти США, Швейцарської Конфедерації з питань формування професійної мобільності майбутніх філологів у процесі магістерської підготовки; представлено досвід університетів, у яких розроблені державні стандарти компетентнісної підготовки магістрів філології, що орієнтують на інноваційну професійну діяльність, а результатом фундаментальної, науково-дослідної підготовки, яка здійснюється під час проблемних лекцій, семінарів, симпозіумів-дискусій, дослідницьких воркшопів, є фахівець із високим рівнем соціальної зрілості, професійної відповідальності, володіння філологічними/педагогічними знаннями, словом і стилем, культурою

читання, компресії, редагування, перекладу, моделювання нового якісного тексту, культурою комунікації, готовністю вміло використовувати набутий досвід у різних сферах викладацької, науково-дослідної, управлінської інноваційної діяльності (Семеног, 2018).

Ураховуємо в дослідженні і позицію О. Ієвлева стосовно особистісного та діяльнісного складників професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача (Ієвлев, 2018). В особистісному складнику виділяємо такі компетентності, як *мотиваційна* (установка на професійне вдосконалення, здатність пізнати власну мотивацію до професійної діяльності), *рефлексивна* (здатність до осмислення власних професійних і особистісних можливостей), *адаптивна* (здатність пристосовуватися до умов професійної діяльності), *творча* (творче ставлення до професійної діяльності, здатність до оволодіння способами творчості в неї). Діяльнісний складник професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача містить *педагогічну* (здатність організовувати власну професійну діяльність і навчальну діяльність студентів), *фахову* (сукупність спеціальних знань та вмінь, що визначаються переважно базовою освітою, здатність використовувати у професійній діяльності), *проектну* (здатність проектувати власну професійно-педагогічну діяльність, навчально-пізнавальну діяльність студентів), *психологічну* (знати закономірності психічних процесів і станів особистості, здатність використовувати ці знання в освітньому процесі) складники.

Зауважимо стосовно рефлексивного компоненту, що проявляється, за Р. Прімою, в умінні студента переосмислювати ставлення до власної діяльності, що виражається в побудові нових образів професійного «Я» («Я»-реальне, «Я»-майбутнє, «Я»-ідеальне); ступінь усвідомлення динаміки професійних самозмін, здатність встановити відповідність між реальним та ідеальним професійними образами «Я» є головними показниками самоосмислення індивідуальних можливостей у досягненні образу «Я» професійно мобільного вчителя (Пріма, 2016, с. 52).

Розглянемо досвід навчання майбутніх магістрів педагогічної освіти, зокрема за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка. Формування професійно мобільних педагогів представлено за освітньо-професійною програмою як спеціально організований, компетентнісно орієнтований освітній процес, що відбувається з урахуванням низки наукових підходів, професійних та особистісних чинників, взаємопов'язаних дій викладачів, студентів, а його результатом є позитивна динаміка у формуванні нового якісного стану, що забезпечує ефективне вирішення професійних завдань.

Цілі освітньо-професійної програми відповідають місії і стратегії СумДПУ імені А. С. Макаренка, що відповідно до Стратегічного плану-

концепції інноваційного розвитку на 2011-2020 рр. полягають у забезпеченні якісної підготовки фахівців і наукових кадрів для освітньої системи України шляхом гармонійного поєднання фундаментальності та фаховості, виховання особистостей з активною громадянською позицією та соціальною відповідальністю. Міждисциплінарний характер навчання полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні загальних та фахових компетентностей, компетентностей з основ інклюзивної освіти, академічної культури для розв'язання професійних завдань у галузі мовно-літературної освіти в умовах реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», з урахуванням суспільних запитів, тенденцій розвитку спеціальності. Випускник магістратури повинен уміти здійснювати фахово-методичну, дослідницьку, освітньо-консультативну, культурно-освітню роботу з метою більш ефективно забезпечувати формування ключових компетентностей культуромовної особистості студента (учня) як громадянина міста й України на засадах цінностей педагогіки партнерства та академічної доброчесності.

Інтегральна компетентність, яка забезпечується освітньо-професійною програмою, відповідає 8-му рівню НРК і характеризується здатністю розв'язувати складні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру у процесі професійної діяльності в галузі філологічної освіти та науки, або навчання, що передбачає вдосконалення наявних та набуття цілісних знань із лінгвістики, літературознавства, лінгводидактики, умінь та навичок професійно-педагогічної комунікації державною та іноземною мовами.

Загальні і фахові компетентності та програмні результати навчання сформульовані відповідно до вимог НРК. Зокрема, знання, які одержують здобувачі вищої освіти, є спеціалізованими та концептуальними, побудовані на науковій основі; визначено також уміння й навички розв'язання проблем, необхідних для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур; здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі в широких або мультидисциплінарних контекстах, здатність розв'язувати проблеми в нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

Зміст за освітньо-професійною програмою дозволяє здобувачам досягти програмних результатів навчання і сформувати здатності виконувати професійні завдання науково-дослідницького та інноваційного характеру в галузі української та англійської філології, педагогіки та методики середньої і вищої освіти, що передбачає набуття міждисциплінарних знань з теорії, історії мови, сучасної літератури, англійської мови, педагогіки, інформаційних технологій в освіті, оволодіння фаховими компетентностями щодо вільного спілкування

іноземною мовою, опанування технології роботи з фаховим текстом, формування індивідуального ораторського стилю.

До результатів навчання відносимо знання про основні шляхи інноваційного розвитку системи вищої освіти України в умовах реформаційних перетворень, цілісні знання сучасного мовознавства, риторики, теорії літератури, стильових тенденцій у літературі XX – початку XXI ст., базові уявлення про філософсько-методологічний аналіз сучасного стану освіти в Україні та за кордоном, про психологічні чинники, які впливають на процес навчання студентів, про сучасні методи й методологію наукових досліджень у галузі філології та методики української мови і літератури; сучасні методики й технології для ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукових досліджень, а також уміння, зокрема, використовувати сучасні знання в галузі філології, мовно-літературної освіти; володіти методами, формами організації та засобами науково-дослідницької діяльності, науковим інструментарієм, проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень у галузі філології та методики української мови і літератури; застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання фахової інформації з різних джерел, у т.ч. цифрових, для розв'язання проблем професійної (освітньої та наукової) діяльності; аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонувати шляхи вирішення досліджуваної проблеми, аргументуючи власну позицію; діяти на основі принципів професійної етики; застосовувати сучасні методи та прийоми викладання української мови і літератури, англійської мови в закладах вищої, загальної, додаткової педагогічної освіти, проєктувати і проводити різні види занять з урахуванням інноваційних технологій, педагогічного досвіду і знань про індивідуально-вікові особливості молоді.

При формулюванні цілей та визначенні результатів навчання нами прийнято до уваги досвід подібних освітніх програм Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та ін., а також досвід ключових тенденцій підготовки магістрів за спеціальностями Філологія, Педагогіка (Польща, Варшавський університет; Болгарія, Пловдивський університет; Литва, Університет Вільнюса, TheEnglishStudiesprogramme).

До освітнього процесу майбутніх магістрів педагогічної освіти уведені, зокрема, обов'язкові компоненти «Основи інклюзивної освіти», «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Психологія освіти», «Філософія освіти», «Сучасна українська мова: актуальні питання», «Англійська мова» та вибіркові компоненти «Інформаційні технології в

освіті»/«Мультимедія в освіті», «Питання традицій і новаторства української літератури в шкільній освіті»/«Індивідуальний стиль письменника», «Наукова спадщина українських мовознавців ХХ століття крізь призму шкільної освіти»/«Українська граматика: традиційні й нові підходи», «Актуальні питання вивчення української прози кінця ХХ – початку ХХІ століття»/«Порівняльне літературознавство в системі літературної освіти школярів», «Культура наукової мови»/«Академічна культура педагога-дослідника», що відповідає тенденціям розвитку спеціальності. Варіативна складова навчального плану становить 25 % від обсягу освітньо-професійної програми.

До навчальних дисциплін «Культура наукової мови», «Методика викладання української мови в ЗВО», «Англійська мова», «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти» та ін. за проектами (Еразмус+Жан Моне Модуль «Європеїзація докторських програм у галузі теорії освіти на засадах міждисциплінарного та інклюзивного підходів», «Інноваційний університет та лідерство. Фаза IV», «Спеціаліст з викладання англійської мови», які виконуються в СумДПУ імені А. С. Макаренка, включено теми з академічної доброчесності, мовнокомунікативної, крос-культурної компетентності, співпраці університету і школи; до обов'язкових компонентів включено «Основи інклюзивної освіти».

У процесі викладання обов'язкових та вибіркових компонентів мовно-літературної підготовки враховано регіональний контекст: включено досягнення філологів, біографічно пов'язаних із Сумським регіоном (П. Куліш, О. Потебня, Б. Грінченко, С. Дорошенко, Л. Лисиченко, Є. Онацький); творчість письменників Сумщини (О. Олесь, І. Багряний, М. Хвильовий, М. Лукаш, А. Гризун), а підготовку здобувачів посилюють ресурсні центри професійного розвитку вчителя, лабораторії «Академічна культура дослідника», «Освітній простір медіаграмотності», «Сучасні технології навчання іноземних мов і культури», українського фольклору, що здійснюють фахово-методичну, дослідницьку, освітньо-консультативну, культурно-освітню роботу в різних сферах суспільного життя міста Суми і Сумської області.

Робочі програми навчальних дисциплін оновлюємо з урахуванням результатів моніторингу, побажань і зауважень здобувачів та інших стейкхолдерів. У 2019–2020 н.р. зміст курсу «Сучасна українська мова: актуальні питання» оновлено темою про нову редакцію українського правопису. «Сучасну риторичку» посилено аналізом мовної ситуації Сумщини; «Теорію літератури» – аналізом сучасних методів та методології аналізу літературного твору, що важливо для наукової роботи із школярами-слухачами МАН; «Стильові тенденції в українській літературі к. ХХ – поч. ХХІ ст.» – розглядом інтеграції українського постмодерного дискурсу в загальноєвропейський. Зміст дисципліни «Наукова спадщина мовознавців ХХ століття крізь призму шкільної освіти» поглиблено темою

«Лінгводидактична спадщина мовознавців Сумщини»; «Англійська мова» – темою англомовного категоріального апарату наукових досліджень; дисципліна «Інформаційні технології в освіті» спрямована на розвиток інформаційної культури здобувачів. Дисципліна «Методика викладання української мови у ЗВО» враховує положення Нової української школи, навчальної програми з української мови для профільного навчання учнів (10–11 кл.).

Міждисциплінарність ґрунтується на певних зв'язках між дисциплінами, методами і технологіями. Зокрема, дисципліни «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Методика викладання української мови/літератури у ЗВО», «Український літературний процес кінця XX – початку XXI ст. та його вивчення в школі», «Інформаційні технології в освіті» та ін. спрямовані на формування вмінь і навичок використовувати інноваційні методи, технології в організації освітнього процесу у старшій та вищій школі. «Основи інклюзивної освіти», «Психологія освіти» та ін. містять синтезований матеріал про толерантне ставлення до людей з особливими освітніми потребами.

Формування індивідуальної освітньої траєкторії здійснюємо шляхом реалізації індивідуального підходу у вивченні дисциплін, проходженні практики, виборі теми та написанні кваліфікаційної роботи. Навчання забезпечується поєднанням аудиторної (лекційні, у т.ч. мультимедійні, інтерактивні, практичні, семінарські заняття, тренінги) і позааудиторної форм навчання (індивідуальні консультації, диспути, дискусії, круглі столи, ділові ігри, написання та захист кваліфікаційних робіт, виробнича педагогічна практика в закладах загальної середньої освіти, асистентська практика в ЗВО, науково-дослідна робота), самостійної та індивідуальної роботи. Досягненню програмних результатів навчання сприяє поєднання теоретичних (абстрактно-дедуктивний, конкретно-індуктивний, проблемний, дослідницький, частково-пошуковий) з інтерактивно-комунікативними (вебінари, тренінги, презентації, дистанційні освітні технології) та навчально-ігровими технологіями. Застосування інтерактивно-комунікативного методу навчання, залучення студентів до активної участі в наукових конференціях різного рівня, науково-практичних семінарах, вебінарах сприяє формуванню у здобувачів професійних умінь.

Студентоцентрований підхід в освітньому процесі реалізується через вибір форм і методів навчання і викладання, а форми контрольних заходів спрямовані на перевірку досягнення програмних результатів навчання. Розуміння шляхів інноваційного розвитку системи вищої освіти України перевіряються під час поточного контролю з навчальної дисципліни «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти». Поточний контроль здобувачів з дисципліни «Психологія освіти» дає можливість перевірити досягнення такого результату навчання, як сформовані базові уявлення про психологічні чинники, що впливають на процес навчання студентів, про структуру

педагогічних здібностей та їх формування у студентів. Досягнення такого програмного результату, як розуміння методів та прийомів навчання/викладання української мови та літератури в закладах освіти перевіряються у процесі здійснення написання контрольної роботи, усного іспиту.

Як інструмент протидії порушенням академічної доброчесності включено тематичні заняття з академічної культури, здобувачі залучаються до реалізації проєктів «Вивчай і розрізняй: інфомедійна грамотність», «Підготовка наукової роботи слухачів МАН», «Мій університет – моя гордість» шляхом підготовки виступів-есе для учнів, участі в майстер-класах викладачів. Захист кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти дозволяє перевірити сформовані загальнокультурні і професійні компетентності, знання сучасних методик і технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних, для успішного, ефективного здійснення професійної діяльності й забезпечення якості наукових досліджень. Практики в загальноосвітніх закладах і в закладах вищої освіти формують здатність здобувачів до адаптації в нових професійних ситуаціях, академічну культуру та ін.: здобувачі, викладачі пропонують для учнів, учителів тренінг з основ медіаграмотності, академічної культури, мовної майстерності

Передбачаємо формування «softskills» здобувачів щодо розвитку критичного мислення, готовності до самоосвіти й самовдосконалення впродовж життя, навичок міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі, дотримання у професійній діяльності принципів толерантності, діалогу і співпраці, що є ключовим у Стратегічному плані-концепції університету.

З метою формування професійної мобільності магістрів педагогічної освіти Університет, кафедри залучають до занять професіоналів-практиків, експертів, представників роботодавців з метою створення професійно спрямованого освітнього середовища для підготовки здобувачів. Лабораторія «Академічна культура дослідника в освітньому просторі» виконує спільні проєкти з кафедрою ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», відділом теорії і практики педагогічної освіти імені академіка ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України з актуальних проблем педагогічної майстерності, кафедрою стилістики української мови НПУ імені М. П. Драгоманова – підготовки програм з української мови для старшокласників; Загальноукраїнським центром словникарства УМІФ НАН України – формування словникової культури. Безпосереднє особистісне спілкування вчителів-практиків і фахівців, які забезпечують роботу лабораторії, сприяє формуванню професійної мобільності майбутніх магістрів педагогічної освіти, що передбачає здатність гнучко адаптуватися до зміни форм, змісту й умов професійно-педагогічної діяльності, готовність до системної самоосвіти на засадах системного, синергетичного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів.

Висновки. Отже, професійно мобільний фахівець – це компетентний фахівець, для якого, за проєктом Tuning Europe, визначено загальні,

інтегральні, фахові компетентності: здатність до розв'язання проблем, до навчання; працювати як самостійно, так і в команді; пристосовуватися до нових ситуацій, досягати успіху, породжувати нові ідеї (креативність), навички управління інформацією; комп'ютерні навички; міжособистісні навички та вміння; здатність до взаємодії та прийняття рішень. Професійну мобільність майбутніх магістрів педагогічної освіти розглядаємо як інтегративну якість, що передбачає здатність гнучко адаптуватися до зміни форм, змісту й умов професійно-педагогічної діяльності, готовність до системної самоосвіти, яка може вироблятися в ході безперервної професійно-педагогічної підготовки, являє собою спеціально організований процес на засадах системного, синергетичного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів.

Зміст магістерської підготовки має забезпечити формування таких рис професійної мобільності, як відкритість і креативність, готовність до освоєння нових видів діяльності; здатність швидко пристосовуватися до мінливих умов професійної діяльності; комунікативність.

Аналіз досвіду навчання майбутніх магістрів педагогічної освіти, зокрема, за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, засвідчує, що цілі програми відповідають місії і стратегії університету щодо якісної підготовки та виховання особистостей з активною громадянською позицією та соціальною відповідальністю. Міждисциплінарний характер навчання полягає у формуванні у здобувачів здобувачів вищої освіти другого (магістерському) рівні загальних та фахових компетентностей, компетентностей з основ інклюзивної освіти, академічної культури для розв'язання професійних завдань у галузі мовно-літературної освіти в умовах реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», з урахуванням суспільних запитів, тенденцій розвитку спеціальності.

Результатом підготовки має бути фахівець, який здійснює фахово-методичну, дослідницьку, освітньо-консультативну, культурно-освітню роботу з формування ключових компетентностей культуромовної особистості учня як громадянина України на засадах цінностей педагогіки партнерства та академічної доброчесності. Питання формування ключових компетентностей культуромовної особистості студента на засадах цінностей педагогіки партнерства та академічної доброчесності буде розкрито в наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА

Вершловский, В. С. (1998). Социально-педагогические проблемы управления современной школой. *Материалы научно-практической конференции «Непрерывное образование педагога: вероятностный прогноз и новые проекты»*, 24-28 (Vershlovskii, V. S. (1998). Socio-pedagogical problems of modern school management. *Materials of the*

scientific-practical conference "Continuing education of the teacher: probabilistic forecast and new projects". 24-28).

Закон України «Про вищу освіту» (Law of Ukraine "On Higher Education") (2014). Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2>.

Ієвлев, О. М. Компетентності професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача в умовах магістратури. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 64, 105-111 (Ievlev, O. M. Competences of professional-pedagogical mobility of the future teacher in the conditions of magistracy. *Scientific journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Perspectives*, 64, 105-111).

Козлова, О. Г., Малецька, Т. В., Козлов, Д. О. (2015). Професійна мобільність майбутнього вчителя як педагогічна проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (51), 63-72 (Kozlova, O. H., Maletska, T. V., Kozlov, D. O. (2015). Professional mobility of the future teacher as a pedagogical problem. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 7 (51), 63-72).

Пріма, Р. М. (2009). *Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика*. Дніпропетровськ: ІМА-прес (Prima, R. M. (2009). *Forming Professional Mobility of a Future Primary School Teacher: Theory and Practice*. Dnipropetrovsk: IMA-Press).

Пріма, Р. М. (2016). Формування професійної мобільності майбутнього вчителя: вектори наукових досліджень. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 25, 40-45 (Prima, R. M. (2016). Formation of future teacher's professional mobility: research vectors. *Teacher education: theory and practice. Psychology. Pedagogy*, 25, 40-45).

Закон України «Про освіту» (The Law of Ukraine "On Education") (2017). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.

Семенов, О. М. (2018). Формування професійної мобільності майбутніх магістрів-філологів в університетах США, Швейцарської Конфедерації. *Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. Маріуполь: МДУ, (сс. 192-194) (Semenog, O. M. (2018). Formation of professional mobility of future masters-philologists in universities of the USA, the Swiss Confederation. *Internationalization of Higher Education of Ukraine in the Multicultural World Space: Status, Problems, Prospects*: Mater. Second International Research Practice Conf. Mariupol: MSU, (pp. 192-194)).

Сучасний словник іншомовних слів (2007). Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС (*Modern dictionary of foreign words* (2007). Kharkiv: TORSING PLUS).

Сушенцева, Л. (2011). Проблема професійної мобільності у контексті міждисциплінарного підходу. *Теорія і методика професійної освіти*, 1, 3-11 (Sushentseva, L. (2011). The problem of professional mobility in the context of an interdisciplinary approach. *Theory and methodology of vocational education*, 1, 3-11).

A Memorandum on Lifelong Learning. Commission of the European Communities. Brussels. Retrieved from: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf.

Turning Education Structures in Europe. Retrieved from: <http://tuning.unideusto.org>.

РЕЗЮМЕ

Семенов Елена, Козлова Елена. Формирование профессиональной мобильности будущих магистров педагогического образования: теория и практика.

В статье сделан обзор исследований отдельных аспектов междисциплинарного понятия профессиональной мобильности, профессиональной мобильности педагога как важной личностно-профессионального качества в решении задач инновационного типа профессиональной деятельности. Доказывается, что социальный запрос, инновационные процессы в педагогическом образовании, требования образовательной практики обуславливают повышенное внимание к профессионально-методической подготовки будущих педагогов на втором (магистерском) уровне. Рассмотрен опыт обучения будущих магистров педагогического образования, в частности по образовательно-профессиональной программе Среднее образование (Украинский язык и литература. Английский язык) в Сумском государственном педагогическом университете имени А. С. Макаренко. Формирование профессиональной мобильности будущих педагогов представлено как специально организованный, компетентно ориентированный образовательный процесс, происходящий с учетом профессиональных и личностных факторов, взаимосвязанных действий преподавателей, студентов, а его результатом является положительная динамика в формировании нового качественного состояния, что обеспечивает эффективное решение профессиональных задач.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, педагог, будущий магистр педагогического образования, формирование профессиональной мобильности, образовательно-профессиональная программа Среднее образование (Украинский язык и литература. Английский язык), образовательный процесс.

SUMMARY

Semenog Olena, Kozlova Olena. Formation of professional mobility of future masters of pedagogical education: theory and practice.

In the article some research aspects of the interdisciplinary notion of professional mobility are viewed. The notion of professional mobility of a pedagogue as an important personal and professional feature in solving the tasks of innovative type of professional activity is also overviewed. It is proved, that a professional mobile specialist has ability to solve problems, to learn, to interact and make decisions, to work both independently and in a team; adapt to new situations, succeed, generate new ideas (creativity), ability to critique and self-criticize; information management skills; interpersonal skills. We consider professional mobility of the future pedagogue as an integrative quality, which implies the flexible ability to adapt to changable forms, content and conditions of professional and pedagogical activity, readiness for systemic self-education, which can be produced in continuous professional-pedagogical preparation. It is a specially organized process on the ground of system, synergetic, personally-oriented, activity-based approaches. At the same time, according to R. Prime, formation of professional mobility is viewed as development and change of human values, their sphere of action, conflicts between new and traditional values and ways of overcoming them.

It is proved that social inquiry, innovative processes in pedagogical education, the requirements of educational practice increase attention to the professional and methodological preparation of future pedagogues on the second (master's) level. The experience of teaching future masters of pedagogical education, in particular under the educational-professional program Secondary education (Ukrainian language and literature. English language) at Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko is outlined.

Short terms of study (one year and a half), necessity of both compulsory and variative components, observance of individual educational trajectory, right of entry to pedagogical specialties on the ground of non-pedagogical education according to the rules of cross-entry and other peculiarities of pedagogical masters study stimulate research and pedagogical staff to work hard at creating the professional mobility of future professionals. This process is built on the basis of pedagogical partnership and during professional-methodological, scientific, research, practical training to ensure formation of such features of professional mobility as openness, creativity, flexibility, ability to work in uncertain conditions.

Formation of professionally mobile educators is presented as a specially organized, competently oriented educational process that takes into account the professional and personal factors, interrelated actions of teachers, students. As a result there is a positive dynamic in the formation of a new qualitative position that provides effective solutions. The interdisciplinary nature of the education helps to form in upper-level students (masters) of general and professional competences. It helps to form competences on the basis of inclusive education, academic culture, to solve professional problems in the field of linguistics and literary education in the conditions of reforming general secondary education "The New Ukrainian school", taking into account social inquiries, trends of specialty development.

Key words: professional mobility, pedagogue, future master of pedagogical education, formation of professional mobility, educational and professional program Secondary education (Ukrainian language and literature. English), educational process.